

Międzyrzecz מזריץ'

היהודים התיישבו במזריץ' (בגרמנית: Meseritz) קרוב לוודאי כבר במאה ה-14. הרובע היהודי נמצא בחלקה הצפון-מזרחי של העיר, בין חצי העיגול של חומות העיר, ברחובות דהיום, 30 סטיצ'ניה וקס. סקארגי. בכיכר שכולה הייתה מלאה בתים הוקם בית הכנסת, שהגישה אליו הייתה דרך שער אחד הבתים. ב-1520, לאחר שריפת העיר ולאחר איומיהם של התושבים הנוצרים כי יעזבו אותה, המלך זיגמונט הראשון "הזקן" גירש את יהודי מזריץ'.

הם שבו, כאשר תושבי העיר הנוצרים נסוגו בהם מהצהרת הפקעת מיסי היהודים. היהודים נמנו כבר בצו שהוציא נסיך ברדנבורג ב-1532 ובמניית עושרה של מזריץ' מהשנים 1564-1565. בין השנים 1607-1613 היהודים גורשו פעם נוספת. וכל פעם שבו, וב-1673 המלך ולדיסלב הרביעי נתן להם אישור לבנות מחדש את בית הכנסת והעניק להם זכויות יתר רבות, שהיו בבסיסו של ויכוח נוסף עם תושבי העיר הנוצרים. בשעת מלחמת שוודיה, ב-1656 וכתוצאה מהאשמות שווא בדבר נאמנות לשוודים, חיילי של ההטמן צ'ארנייצקי רצחו כ-100 משפחות. לתקופת מה הקהילה היהודית חדלה מלהתקיים.

כתוצאה מחלוקת פולין השנייה (1793) מזריץ' ניתנה לשליטת פרוסיה. מפקד האוכלוסין הראה, שמתוך 2510 מתושבי העיר, 700 היו יהודים. השריפה הגדולה ב-1824 כילתה את חלקה המזרחי של העיר יחד עם הרובע היהודי ובית הכנסת. בית כנסת חדש הוקם שנתיים מאוחר יותר והוא קיים עד היום. כאשר הוצת, בליל הבדולח, הייתה זאת יותר פעולה סימבולית משום שכבר לפני זה הגרמנים הפכו את המבנה למחסן. בתום המלחמה הוא הולאם על-ידי אוצר המדינה וכעת הוא הותאם לשמש כחנות. החל מ-1976 בית הכנסת רשום ברשימת האתרים לשימור.

לאחר שהוענקו ליהודים זכויות האזרח החלה ההגירה לערים הגדולות במערב פרוסיה. ב-1842 חיו במזריץ' 1190 יהודים; היה זה מספר שיא. זמן קצר לפני מלחמת העולם הראשונה, הציבור היהודי מנה כבר עשירית מכך. היחסים היהודיים-גרמנים המשיכו, פחות או יותר, בלי בעיות עד למשבר הגדול (1929-1933) והגעת הנאצים לשלטון.

למרות שמספרם של היהודים 105 מתוך המספר הכולל של 7158 תושבים, החלו להטיל עליהם אשמה למצב הכלכלי הקשה והביאו לפוגרומים ומעצרים. בעת "ליל הבדולח", 9-10 בנובמבר 1938, ה-S.A. הרס את בתי היהודים ואת חנויותיהם, ואת הגברים אסרו במרתפי העירייה. היהודים האחרונים חיו במז'ריץ עד ל-1942, כאשר כולם נעצרו וגורשו אל הגטאות ואל מחנות ההשמדה.

בית הקברות היה ממוקם על מה שמכונה "ההר היהודי" (בגרמנית: Judenberg), בדרך לסקווייז'ני, קרוב ל-2 קילומטר צפונית ממרכז העיר. קשה היום להגדיר את השטח אותו תפס, אולם מניחים שבדומה לבית העלמין בסקווייז'ני הקרובה, היה זה 2,5 עד 3 הקטר.

תאריך ייסודו של בית העלמין במז'ריץ אינו ידוע. קרוב לוודאי שהוקם בשעת הקמתה של הקהילה היהודית. נשתמר תיאור קצר אודותיו משנות ה-70 של המאה ה-19, שנעשה על ידי תלמיד דאז בבית הספר היהודי, אדולף פריץ. כך הוא תיאר את בית העלמין (להלן קטע): " בייחוד יפה הוא כשנמצאים בעליית התל המכוסה יער, שעליה הקברים טבעו בירק-תמיד [...] בית עלמין רחב ידיים, כבר תפוס ברובו, הצביע על ימיה הארוכים של הקהילה המקומית. בית העלמין היה תמיד מטופל כ"אמת". משום היעדר המקורות קשה לקבוע האם בית העלמין נחרב בשלטון הנאצים. על מפה גרמנית מ-1944, בשולי "ההר היהודי", על ידי בית הטהרה, מצוין אתר חפירות של גילוי. בחינת בית העלמין במז'ריץ' ב-1946 על-ידי אחד מתושביו מראה על בית הטהרה ההרוס, נראים קטעים מגידור ברזל, חלק מהמצבות הופלו, השטח מצמיח עשבים שוטים.

ההרס והחיסול ההדרגתי החלו במלוא המרץ ב-1947, כאשר החלה בנייתו מחדש של כביש ראשי בין מז'ריץ' לסקווייז'ני. לבנייתו מחדש של קטע הדרך בין מז'ריץ', פרט לאגם גוובוקי, השתמשו במצבות ובאבני חצץ מבית העלמין. חומר זה שימש כחומר מילוי. השלב הבא בחיסול היה בין השנים 1955-1956, כאשר נבנה חוף רחצה שלייד אגם גוובוקי. בסוף שנות ה-60 של המאה ה-20, במקום תפקדה סדנא ללימוד ירי באקדח. אז החל השוד של מצבות הגרניט והשיש. מצבות אבן החול שרדו עד לשלהי שנות ה-60 וראשית שנות ה-70 של המאה ה-20, כאשר הוחל בהליך רשמי לחיסול בית העלמין.

עד ימינו שרדו אך שבע מצבות. אחת נמצאת באוסף מוזיאון חבל מזריץ', שבו ישנה גם התצוגה המוקדמת ליהודי המקום. המצבות הנותרות שימשו ליצירת לפידריום סמלי בקרבת מקום בלתי-אמצעית לאדמת בית העלמין. לפידריום ויד זיכרון נחנכו ב-2015. היום דרך תל בית העלמין שאינו קיים עובר כביש מהיר S3.